

Inhoudslijn

De ruimte om je heen

fase 1	fase 2	fase 3
Bouw en processen van de aarde		
aanbodsdoelen:		
– bekijken en onderzoeken van verschillende soorten grond – bekijken en bespreken van elementen van de <u>aarde</u> (bijv. bergen, zeeën, vulkanen, woestijnen en grotten) – verkennen van <u>processen van de aarde</u> (bijv. <u>natuurrampen</u> zoals overstroming, windhoos, aardbeving)	– onderzoeken wat de samenstelling is van de grond waarop je woont (bodemprofiel) en vergelijken met de bodem elders in Nederland – onderzoeken wat aardbevingen en vulkanen zijn, hoe deze op <u>aarde</u> ontstaan en wat gevolgen (kunnen) zijn (<u>processen van de aarde</u>, <u>natuurrampen</u>) – verkennen van de verdeling land en water in de ruimte om je heen zoals zeeën, meren, rivieren (<u>stroomgebied</u>)	– onderzoeken van verschillende grondsoorten – onderzoeken waar op <u>aarde</u> erosie/verwerking of afzetting plaatsvindt – relaties leggen en verklaren tussen de opbouw van verschillende gebieden op aarde – het ontstaan van 'het gebied waar Nederland nu ligt' onderzoeken – verkennen welke <u>processen van de aarde</u> tot <u>natuurrampen</u> kunnen leiden (en wat de gevolgen zijn voor mensen) – onderzoeken en beschrijven hoe de <u>waterkringloop</u> er uitziet en wat de invloed hiervan is op de mens

Weer en klimaat		
aanbodsdoelen:		
– ervaren en onderzoeken van <u>weersverschijnselen</u> en de relatie met de seizoenen (het regent, het waait, de zon schijnt) – beseffen van de invloed van <u>weer</u> en seizoenen op de mens	– ervaren en onderzoeken wat het <u>weerbeeld</u> per seizoen is (in regen, hagel en sneeuw, wind, temperatuur en mate van bewolking) – beseffen van weersverschillen in de ruimte (plekken in Nederland) en in de tijd – realiseren dat <u>weer</u> en seizoenen invloed hebben op mensen, dieren en planten – samenhang zien tussen <u>weer</u> en <u>klimaat</u> – waarnemingen doen aan het <u>weer</u> met passende weersinstrumenten	– onderzoek doen aan <u>weersverschijnselen</u> (windrichting, windkracht, luchtdruk, temperatuur, type en hoeveelheid neerslag en mate en soort van bewolking) – beschrijven van een weerbeeld per seizoen en weersverschillen in de ruimte (plekken in de wereld) en in de tijd (historisch) – verkennen van oorzaken en gevolgen van <u>klimaatverandering</u> – onderzoeken wat verschillen zijn in flora en fauna in verschillende klimaatzones – onderzoeken van de invloed van <u>weer</u> en <u>klimaat</u> op mens, dier, plant en landschap – beschrijven van verschillende <u>klimaten</u> in Europa en koppelen van klimaten aan landschappen/landschapszones in Europa

Heelal en hemellichamen		
aanbodsdoelen:		
– ontdekken van de aanwezigheid van maan en sterren in de nacht (<u>heelal</u>) – realiseren dat de aanwezigheid en positie van de zon dag, nacht en de seizoenen veroorzaken	– ervaren dat we de maan in verschillende vormen zien – beseffen dat de aarde draait en beweegt t.o.v. van de zon (<u>heelal</u>) – onderzoeken hoe dag en nacht ontstaan (stand van de zon gedurende de dag en verloop van de schaduw)	– inzicht krijgen in de draaiing van de aarde en beweging van aarde en maan t.o.v. elkaar en t.o.v. de zon (maanstanden, <u>heelal</u>) – verband zien tussen zonnestand, schaduwlengte en daglengte in zomer en winter (en koppelen aan klimaatzone) – kennis nemen van de ligging van de aarde en andere planeten t.o.v. de zon

Inrichting en indeling van de ruimte (landschap)

aanbodsdoelen:

– herkennen van verschillen in landschappen en omgevingen die door mensen zijn ingericht (<u>natuurlandschap</u> en <u>cultuurlandschap</u>) – verkennen van verschijnselen die voorkomen in de natuurlijke omgeving (<u>vegetatie</u> en <u>dieren</u>) – (samen) nadenken over de inrichting van de naaste omgeving – ontdekken dat mensen de wereld hebben ingedeeld (bijv. <u>grenzen</u>, landen, werelddelen)	– onderzoeken hoe de ruimte om je heen er uitziet – verkennen van verschillende elementen van een <u>landschap</u> (reliëf, hoog/laag, begroeiing, dieren) en vergelijken van landschappen in Nederland (<u>natuurlandschap</u> en <u>cultuurlandschap</u>) – ontdekken wat er groeit en bloeit in de ruimte om je heen (<u>vegetatie</u>) – onderzoeken waarom, waar en hoe mensen zich <u>beschermen tegen het water</u> – (samen) nadenken over inrichting van de ruimte om je heen – verkennen van de betekenis en de rol van de verdeling van de wereld in landen – zicht krijgen op (kenmerkende) verschillen tussen ons land en andere landen	– onderzoeken van elementen van <u>natuurlandschap</u> en <u>cultuurlandschap</u> en het ontstaan hiervan – beschrijven van de kenmerken (natuur, ligging en klimaat) van verschillende gebieden in de wereld zoals woestijnen, tropische regenwouden, hooggebergten – verkennen van de verschillende vegetatiezones van evenaar tot polen – vergelijken van verschillende natuurlijke elementen op een bepaalde locatie (bijv. <u>vegetatie</u> in relatie tot neerslag en temperatuur) – onderzoeken hoe men in Nederland het water beheert en beheerst (<u>bescherming tegen water</u>) – (samen) nadenken over de inrichting van de ruimte – onderzoeken van de functie van <u>grenzen</u> (bijv. natuurlijke grenzen, staatkundige grenzen, politieke grenzen, taalgrenzen, culturele grenzen)
---	--	---

Omgaan met het milieu

aanbodsdoelen:

– bewust worden dat de mens invloed heeft op de natuurlijke omgeving – onderzoeken van een positieve bijdrage aan de zorg voor het <u>milieu</u>	– beseffen dat ingrijpen van de mens op <u>aarde</u> van invloed is op het natuurlijk evenwicht – verkennen van aspecten van het begrip '<u>milieu</u>' zoals milieuvervuiling – verantwoordelijkheid dragen voor de eigen leefomgeving en een actieve bijdrage leveren aan de zorg voor het milieu – realiseren dat bepaalde natuurlijke <u>energiebronnen</u> eindig zijn (olie en gas) en andere oneindig zijn (zon, wind en water) – werken aan een <u>duurzame</u> samenleving – verkennen van de relatie tussen natuur en milieu (bijv. Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer)	– onderzoeken wat de invloed is van het consumptiepatroon van de mens op het <u>milieu</u> (bijv. afvalprobleem) – beseffen van het belang om natuur te behouden – verkennen van mogelijkheden van de mens om bij te dragen aan behoud/herstel van het natuurlijk evenwicht (<u>watermanagement</u>) – zorgdragen voor het milieu – verkrijgen van een beginnend ecologisch inzicht (<u>duurzame ontwikkeling</u>)
--	--	--

Landbouw, industrie en logistiek

aanbodsdoelen:

– kennismaken met voedselproductie in <u>landbouw</u> en veeteelt in de directe omgeving (bijv. kaasmakerij, eierboer, akkerbouw- of veeteeltbedrijf) – kennismaken met verschillende gewassen uit de akkerbouw en tuinbouw – realiseren dat de basis voor voedingsmiddelen niet uit de fabriek komt – verkennen dat (bekende) producten ergens worden gemaakt voordat deze in de winkel liggen (zowel voedingsmiddelen als industriële producten) – herkennen van verschillende vormen van transport zoals elektriciteit, data, water, personen en goederen – verkennen van soorten vervoer en vervoerswegen en de functionaliteit	– onderzoeken wat middelen van bestaan zijn in Nederland (<u>landbouw</u>, visserij, <u>industrie</u>) – onderzoeken van kenmerken van verschillende vormen van landbouw – verkennen van de voedselproductieketen bij verschillende voedingsmiddelen (ook in relatie tot <u>duurzaamheid</u>) – verkennen van de productieketen bij verschillende industriële producten (ook in relatie tot <u>duurzaamheid</u>) – herkennen van verschillen en overeenkomsten tussen industriële en ambachtelijke producten – verkennen van de <u>infrastructuur</u> van Nederland – verkennen van de relatie tussen transportwijze en transportdoel bij mensen, goederen, water, energie, data	– verkennen van <u>locatiefactoren</u> bij verschillende landbouwgewassen – onderzoeken van <u>economische vestigingsplaats</u> van industrie (nationaal en internationaal) – onderzoeken van welke <u>grondstoffen</u> industriële producten zijn gemaakt, waar deze vandaan komen en hoe deze verwerkt worden – verkennen van verschillen tussen <u>landbouw</u>, <u>industrie</u> en <u>dienstverlening</u> – verkennen van het ontstaan van landbouw, industrie en <u>dienstverlening</u> – onderzoeken van de complexiteit van voedselproductieketens en de relatie tot <u>duurzaamheid</u>
---	--	--

		– de mobiliteit van mensen onderzoeken (bijv. overbruggen van afstanden, welke en hoe?) – onderzoeken van transportwijzen en transportdoelen zoals van mensen, goederen, water, energie, data
--	--	--

Kaart en kaartbeeld

aanbodsdoelen:

– kijken naar en praten over 'markante' herkenningspunten in de eigen buurt – ontwikkelen van een eerste kaartbeeld (plattegrond)	– ervaring opdoen in het lezen, selecteren, analyseren, interpreteren en visualiseren van informatie op <u>kaarten</u> – kennis opdoen over kaartelementen zoals legenda, schaal en coördinaten – oriënteren en verplaatsen in de ruimte met behulp van kaart of navigatieapp – lokaliseren van landen, gebieden en plaatsen op verschillende kaarten van Nederland, Europa en de wereld (bijv. aan de hand van actualiteit of vakantie) – maken van een eenvoudige kaart – kennismaken met verschillende atlassen en geografisch informatiesystemen (bijv. junior-Bosatlas, TomTom) – ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van de eigen regio en van Nederland – verwerven van basis kaartkennis (<u>topografie</u>) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard	– aangeven op een <u>kaart</u> waar verschillende inrichtingselementen te vinden zijn (bijv. bouwwerken, gebieden) – onderzoeken van interactiepatronen aan de hand van informatie op een kaart (bijv. woon-werkverkeer, koopgedrag bij levensmiddelen en meubels, recreatie) – weergeven op een kaart van routes naar (internationale) bestemmingen in een passende schaal – verwerken van ruimtelijk informatie tot een eenvoudige (digitale) kaart (met titel, schaalaauiding, legenda, grit en noordpijl) – ontwikkelen van een kaartbeeld ('mental map') van Europa en de wereld – verwerven van kaartkennis (<u>topografie</u>) als kapstok voor informatie en gebeurtenissen van allerlei aard – gebruikmaken van verschillende atlassen, kaarten en geografisch informatiesystemen bij het beantwoorden van geografische vragen
--	---	---

NB De onderstreepte begrippen verwijzen naar: *Uitwerking kennisonderwerpen bij de inhoudslijnen van Oriëntatie op jezelf en de wereld (Pdf: SLO 04-2018).*

SLO heeft voor ieder leergebied van het primair onderwijs de inhoud (voor zowel kennis, vaardigheden als houding) geformuleerd in de vorm van aanbodsdoelen. Deze worden weergegeven in inhoudslijnen met drie fasen (fase 1/jonge kind, fase 2 en fase 3). Inhoudslijnen met aanbodsdoelen vormen een kader waarin inzichtelijk wordt gemaakt waar de leraar met de leerlingen aan werkt. Schoolteams (en andere partijen) kunnen dit kader gebruiken bij de ontwikkeling van eigen onderwijsleerlijnen en hiermee bouwen aan een schooleigen curriculum. Daarnaast zijn de onderwijsleerlijnen de basis voor een beredeneerd aanbod waarin ruimte is voor o.a. activiteiten, te gebruiken lesmateriaal en beoogd leerlinggedrag (bijv. in kind-, leer- of beheersingsdoelen).